

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond

Marje Kalm

EDGAR VELBRI FUNKTSIONALISTLIK ERAMU

Kuljuse 6, Nõmme linnaosa, Tallinn

2012/2013. õ-a. Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täienduskoolituskursuse
lõputöö

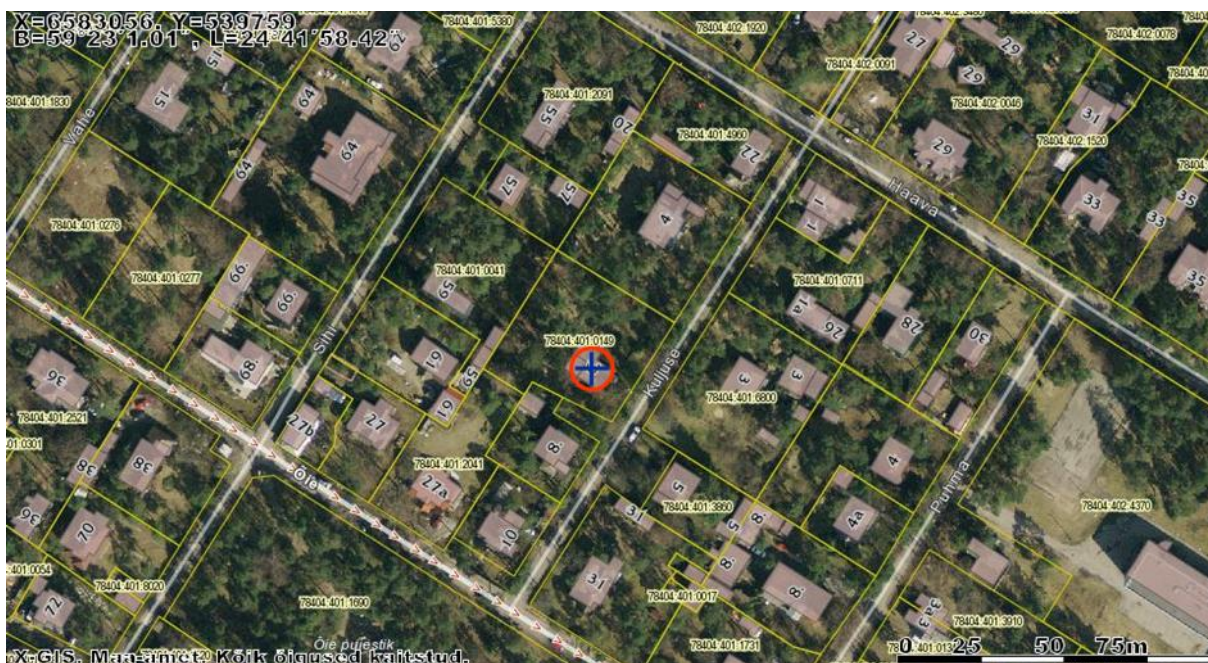
Tallinn 2013

SISUKORD

1. Sissejuhatus	3
2. Ajalooline ülevaade	6
3. Hoone ehitusosade seisukord ja ettepanekud restaureerimiseks	9
3.1. Vundament ja sokkel	9
3.2. Seinad	11
3.3. Vahelaed	14
3.4. Katus ja sadeveesüsteem	17
3.5. Aknad ja uksed	19
3.6. Korstnad ja ahjud	21
3.7. Eluruumid ja trepid	22
3.8. Heakord ja haljastus	25
4. Kokkuvõte	26
5. Kasutatud allikad ja kirjandus	28
6. Lisad	29

1. SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade Tallinnas Nõmme miljööväärtusega hoonestusalal Kuljuse tn. 6 (joonis 1) asuva funktsionalistliku eramu ajaloost, ehitustehnilisest seisukorrast ning teha ettepanekud hoone restaureerimiseks.



Joonis 1. Kuljuse 6 asendiplaan. Väljavõte Maa-ameti kaardiserverist.

Maja on projekteerinud Edgar Velbri (signeeritud J. Linnakivi), ehitatud aastatel 1937 – 1938. Tegemist on ebakorrapärase põhiplaaniga (joonis 2) kahekorruselise puithoonega, välisviimistluseks krohv (foto 1 ja 2). Katus madalakaldeline kelpkatus, katteks valtsplekk. Abihooned krundil puuduvad.

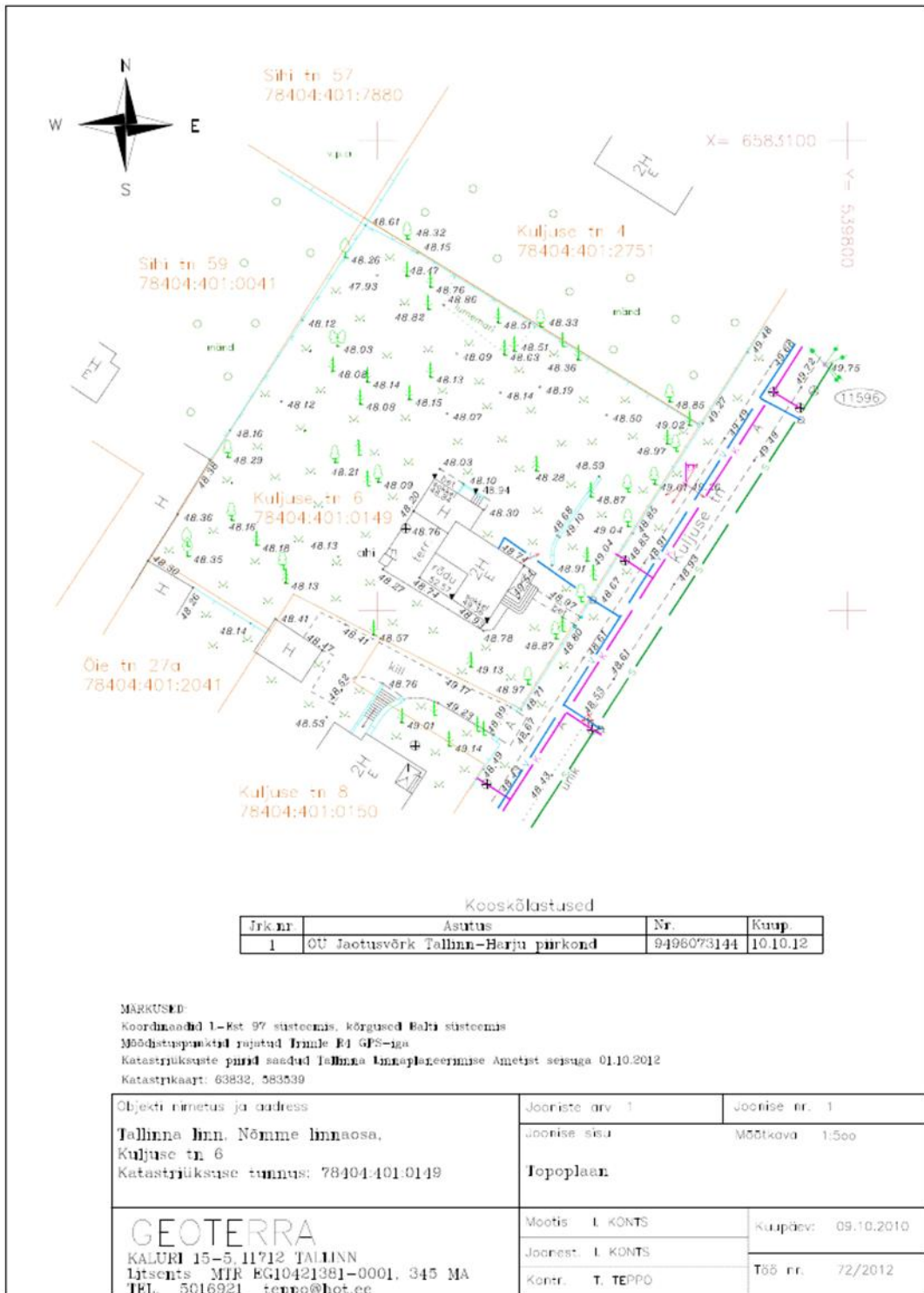
Praegusteks omanikeks on antud lõputöö autor koos abikaasaga. Meie sooviks on kõnealune objekt restaureerida säilitades võimalikult palju originaalmaterjale ja kasutada neile sarnaseid, et säiliks väärtuslik arhitektuur ning tema seos Nõmme identiteediga.



Foto 1. Kuljuse 6 vaade tänavalt



Foto 2. Vaade hoovi poolt



Joonis 2. Kuljuse 6 krundiplaan. Koostaja Geoterra OÜ.

2. AJALOOLINE ÜLEVAADE

Kuljuse 6 (kuni 1940. aastani Lille tn.) kinnistu paikneb endise Jälgimäe mõisa metsamaadel (Lisa 1. Koopia Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiivist). Peale mõisamaade tükeldamist arenes Nõmme kiiresti kui tervisliku õhuga piirkond ning hoogustus uute kruntide väljamõõtmine ja rendile andmine.

1926. aastal sai alale rendiõiguse perekond Normann (Lisa 2. Koopia Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiivist). Tõenäoliselt oli tegemist küllaltki jõukate inimestega, kelle kasutada juba varasemast ajast olid krundid Õie tänaval. Lisas 1 toodud ajaloolisel kaardil on näha, et kogu tänav kandis antud perekonna nime. 1930. aasta seisuga kuulus Marie Normann'ile koos abikaasaga neli elumaja, suvemaja ja kuurid naaberkrundil Õie tänaval.¹

Seoses 1930. aastate teise poole majandusliku tõusuga ning uute modernistliku arhitektuuri ideede jõudmisega Eestisse süvenes ka siinsel elanikkonnal soov omada kaasaegset elamut.

Elamu ei tehta elamuste tekitamiseks ega esteetiliseks nautimiseks, vaid lihtsalt elamiseks. Moodne dünamism ehk funktsionalism hoidub andmast ruumidele kindlaid piire: nad nii-öelda „voolavad” teineteisesse. Kogu ruum on „liiklemisruum”.²

Varasemalt domineeris elamuehituses saksapärase stiil, millest kui „võõrast” sooviti vabaneda. Vastandina seniste majade suletud ilmele ihkame nüüd pigem kergust ja vabastatust, avatust ja pingetust, nagu see paistab meile vastu siledaist seintest ja suurtest, heledust peegeldavaist aknaist.³

Eesti tellijate nõudmised lähtusid enamjaolt siiski praktilistest aspektidest – kohalik kliima, puit kui kõige kättesaadavam ehitusmaterjal. Selliseid maju sobisid projekteerima uue põlvkonna arhitektid, kes olid hariduse saanud kodumaal. Lisaks juba nimekatele (E. Habermann, H. Johanson, E. Kuusik, E. Jacoby) pälvisid tähelepanu E. Velbri, A. Volberg, J. Linnakivi, A. Esop ja E. Nõva.

¹ Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv. Kuljuse 6.

² Kompus, H. Moodne kodu. Tallinn, 1932, lk. 34, 19

³ Aaslava, E. Moodne kodusisustus. Tartu: Eesti Naine, 1932, lk. 6

Nõmme arhitektuuris on kahtlemata kõige suurem mõju olnud Edgar Velbri (1902 – 1977) loomingul. Ta sündis Tallinnas mudelitisleri pojana ning hakkas juba koolipoisina taskuraha teenimiseks valmistama puust mänguasju, suitsupitse, kingakontsi jne. Siit sai alguse püsiv armastus puidu töötlemise vastu, mis paljus määras tema hilisemad tegevusväljad. Arhitektiks õppis ta 1923 – 29 Tallinna Tehnikumis, mis jäi osalt tervislikel põhjustel lõpetamata. Arhitekti kutseõigused pälvis E. Velbri Insenerikoja ettepanekul haridusministri otsusega alles 29. mail 1940. Seega on tema aktiivseimal loominguperioodil projektid signeeritud teiste, allkirjaõiguslike arhitektide poolt.¹

E. Velbri viljakam Nõmme periood algas 1920. aastate lõpul, tema põhiliseks tööks kujunes väikemajade projekteerimine. 1933. aastal valmis esimene nn. Nõmme tüüpi maja aadressil Mängu 18. Elamu populaarsuse ja tüübiks kujunemise põhjuseks on eeskätt selle universaalne ruumiprogramm, piisavalt, kuid mitte liiga moodne arhitektuurikeel ja leidlik kompromiss eramu ja korterelamu vahel.²

Kuljuse 6 asuvale krundile tellis Marie Normann Edgar Velbrilt elamu projekti ilmselt 1937. aasta alguses. Töö on signeeritud arhitekt J. Linnakivi poolt ja kinnitatud märtsis 1937 (Lisa 3. Koopia Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiivist). Siin on kasutatud kõiki Velbrile omaseid arhitektuurseid võtteid, mis lubavad antud hoonet käsitleda kui tüüpilist Nõmme funktsionalistlikku eramut.

Majandusruumid koondas E. Velbri tavaliselt üheks majast väljaulatuvaks tiivaks, mis oli Nõmme arhitektuuris uudne lahendus. Võrreldes eraldi abihoonega oli majandusruumidest tiiva kujundamine ehituskuludelt säästlikum ja muutis läheduse tõttu majale mugavamaks puude toomise ning muud toimetused. Lisades elamule mahtu, muutis ta selle positsiooni krundil väärikalt kessemaks ning elamut plastiliselt liigendades tõstis tema väljenduslikkust. Elamule liitus tiib tavaliselt nurgal.³

Ruumid on paigutatud lähtudes korstna ja ahjude kesksest asukohast. Elu- ja söögituba moodustavad visuaalselt avara terviku tänu suurele ukseavale. Palju on kasutatud nn. nurgaakna motiivi, mis oli 1930. aastatel üks arhitektide meelisivõtteid. Teisel korrusel on

¹ Kalm, M. Edgar Velbri 1902-1977. Tallinn, 1993, lk. 4

² Funktsionalistlik maja. Koostanud M. Eensalu ja Tallinna Kultuuriväärtuste Amet. Tallinn, 2011, lk. 9

³ Kalm, M. Edgar Velbri 1902-1977. Tallinn, 1993, lk. 19, 20

maja proportsioone arvestades küllaltki suur (ja mitte väga vajalik) päevitusrõdu. Hoone juurde on projekteeritud ka pergola ja terrass, mis on moekalt ümarkaarne.

Kahjuks on (antud töö autorile mitteteadaolevatel põhjustel) Kuljuse 6 eramu jäänud lõpuni välja ehitamata. Majandustiiva osas on ehitatud vaid hädapärane konstruktsioon, täielikult puudub viimistlus. Samuti ei ole teostatud terrassi ja pergolat.

1940. aastal saabunud keerulistel aegadel vahetas Kuljuse 6 omanikku. Ostu – müügi lepingu (originaal töö autori valduses) järgi müüs Harald Normann kinnistu koos õiguste, kohustuste ja koormatistega Viktor Tombergile (mõlemad märgitud juba kui ENSV kodanikud).

Perekond Tombergi valduses oli maja kuni 2012. aastani. Minimaalne elanike vahetus on säästnud hoonet arvukatest ümberehitustest ja „kaasaegsetest” remontidest. Säilinud on ehitusaegne kihistus, mis annab hea ülevaate tolleaegsetest ehitusmaterjalidest ja –võtetest.

3. HOONE EHITUSOSADE SEISUKORD JA ETTEPANEKUD RESTAUREERIMISEKS

Antud peatükis käsitletakse Kuljuse 6 hoone erinevate ehitusosade materjalikasutust ja tehnilist seisukorda. Iga osa kohta tuuakse kohe välja ka ettepanekud olukorra parandamiseks. Lisades 4 ja 5 (mõõdistanud arhitekt M.Remi, arhitektuuribüroo Laan&Remi OÜ) on korruste plaanidel ära märgitud avangute ja detailide asukohtade fotode numbrid.

3.1. VUNDAMENT JA SOKKEL

Hoone vundament on laotud paekivist tihedale liivakihile. Vuukide vahed tihendatud lubimördiga, sokliosas krohvitud lubikrohviga. Sokliosas asuvad tuulutused, keldriosal on aken. Kelder (foto 3) paikneb ainult köögi aluses osas (kõrgus 1,85m), lagi ja trepp valatud betoonist.



Foto 3. Kelder

Vundamendi täiteks on liiva – saepuru segu (foto 5). Sokli ja puitosa kokkupuutekohas on hüdroisolatsiooniks kasutatud tõrvapappi.

Keldri- ja sokliosas on heas seisukorras (foto 4), välisel vaatlusel ei ilmne pragusid ega vajumisi. Niiskuskahjustused puuduvad, vundamendi hüdroisolatsiooni (bituumenvõõp) ei õnnestunud esmasel kaevamisel kindlaks teha.



Foto 4. Sokkel



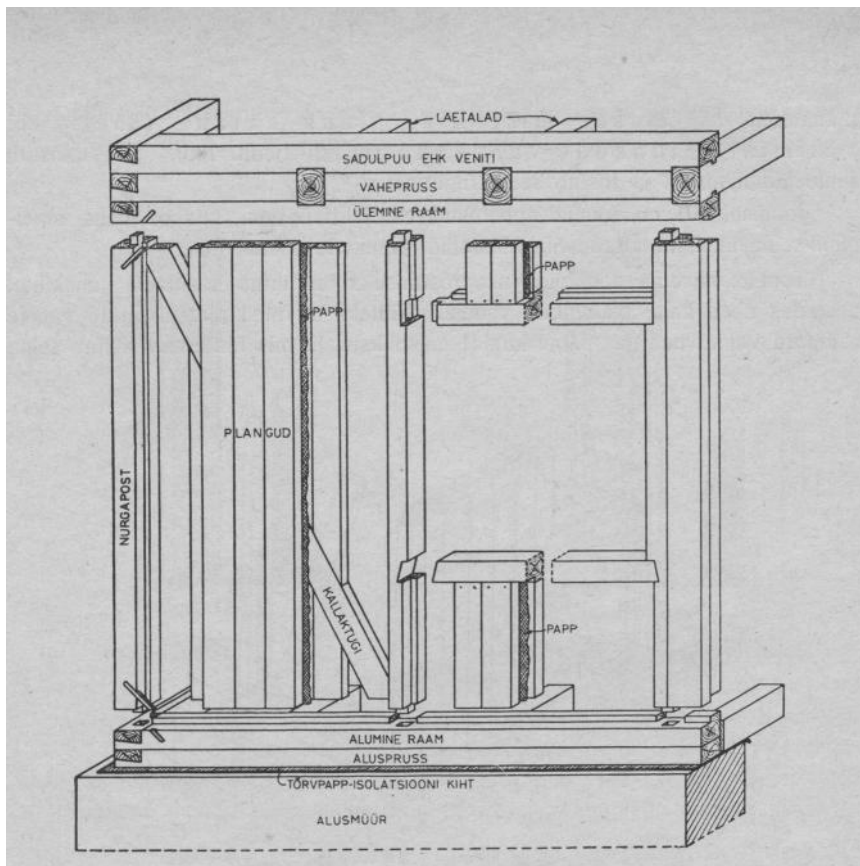
Foto 5. Vundamendi täide

Hoone restaureerimisel pöörata tähelepanu vertikaalplaneerimisele ja vundamendi korralikule hüdroisolatsioonile. Tuulutusavad säilitada ja katta reguleeritavate restidega. Sokliosa võib uuesti krohvida vähese tsemendisisaldusega lubikrohviga, sel juhul tuleb täielikult eemaldada kogu vana kiht. Keldriosa on edaspidi ette nähtud tehniliseks ruumiks (maasoojuspump, ventilatsiooniseade) ning kapitaalset soojustamist ei vaja. Enne muudatuste tegemist tuleb kindlasti kaasata vastava ala spetsialistid.

Samuti tuleb ehituse kaasajastamisel ja materjalivalikul silmas pidada, et ei suurendata vundamendile mõjuvaid koormuseid.

3.2. SEINAD

Kulljuse 6 elamu on ehitatud püstplankseintega (v.a. majandustiib), kuna see oli tol ajal majanduslikult soodne ja võimaldas kiiresti töid teostada. Konstruktsiooni moodustavad prussidest karkass ja kahes kihis püstplangud. Sisemise kihi plank katab välimiste plankude vahekoha. Kahe plangukihi vahele on soojapidavuse lisamiseks paigaldatud papp, plankude vahed on takutatud (joonis 3, foto 6).



Joonis 3. Püstplanksein (L.Jürgenson. Elamu soojapidavus. Tartu, 1942, lk. 118)

Väljastpoolt on püstplank kaetud tõrvapapiga ja pillirooplaadiga (paksus 5 cm), millel viimistlusmaterjalina on lubikrohv (1,5 cm). Viimaseks viimistluskihiks on kollane lubivärv (foto 7). Püstplankseina vertikaallõige on toodud joonisel 4.

Majandustiiva osas on prussidest karkassil ainult väline hõre horisontaallaudis.

Seestpoolt katab plankseina hall papp, millel on eristatavad 3-5 tapeedikihti (foto 8). 1960. aastate lõpus (arvatav aeg tapeedi all kasutatud ajalehtede põhjal) on mõned seinad kaetud nn. soome papiga ja uue tapeediga.



Foto 8. Tapeedikihid ja hall papp

Püstplanksein on kogu maja ulatuses hästi säilinud. Niiskuskahjustused on märgatavad pillirooplaatidel, kust krohv on eemaldunud (foto 9).



Foto 9. Eemaldunud krohv rõdu seinal

Restaureerimisel tuleb kogu maja ulatuses eemaldada vana krohv, pillirooplaat ja tõrvapapp kuni püstplankseinani. Väljavahetamist vajavad plangud ja prussid asendada korraliku (võimalusel mõnest vanast majast pärineva) puitmaterjaliga. Kus vaja, tihendada plankude vahesid uue takuga. Välisseinte soojustamiseks kasutada taaskord pillirooplaati, mis on hea

alusmaterjal lubikrohvide. Kui paks plaat valida, sõltub tuuletõkkeks kasutatavast materjalist.. Siin tuleb kindlasti kaasata vastava eriala spetsialist, kes arvutab erinevate kihtide koosmõjul saavutatava soojapidavuse. Silmas tuleb pidada ka asjaolu, et uus konstruktsioon koos krohviga ei tuleks algsest oluliselt paksem. Lubikrohv kantakse pillirooplaadile kolmes kihis: sisseviske-, täite- ja viimistluskiht. Jäikuse lisamiseks on krohvi soovitatav tugevdada armeerimisvõrguga.

Majandustiib on mõistlik ehitada täidisega puitsõrestikseinana, kasutades ära olemasolevat küllaltki heas seisukorras karkassi. Välisviimistlus teostada samuti lubikrohviga pillirooplaadil. Siingi tuleb jälgida, et konstruktsiooni paksus ei erineks oluliselt esialgsest. Kuna antud hooneossa on tulevikus planeeritud niisked ruumid (saun), tuleb ehitusinseneril erilist tähelepanu pöörata isolatsioonimaterjalidele. Ka teine korrus ehitatakse välja eluruumina.

Kogu hoone fassaad kaetakse valkjaskollase tooniga lubivärviga.

Otstarbekas on soojustada välisseinu ka seestpoolt (max 5 cm). Selleks on hea kasutada sellist plaatmaterjali, kuhu saab süvistada kõik lisanduvad elektrijuhtmed, mis maja kaasajastamisel on möödapääsmatud.

3.3. VAHELAED

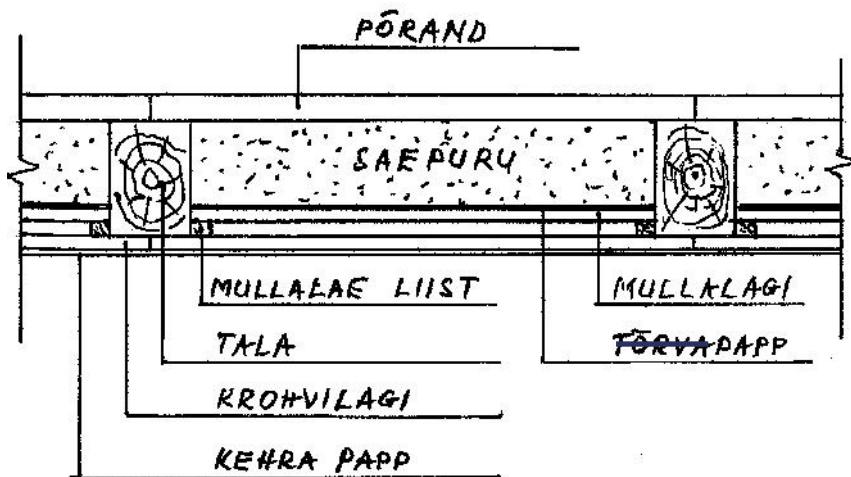
Kõik hoone vahelaed (v.a. kelder) on ehitatud puidust, isolatsioonimaterjalina on kasutatud saepuru.

I korruse põranda all on esmalt tuulutusvahe (ca 30 cm), taladele kinnitub altpoolt nn. must põrand, millel omakorda papp ja saepuru (foto 10). Elu- ja söögitoas on kattematerjaliks tamme liistparkett, teistes ruumides põrandalaud (paksus 3,5 cm).

Esimese ja teise korruse vahelise lae taladel olevatele liistudele kinnitub altpoolt krohvilagi, pealtpoolt nn. must lagi, seejärel papp ja 15 cm saepuru (joonis 5, fotod 11, 12). Kõik II korruse põrandad on laudpõrandad (3,5 cm). Kõik laed on kaetud kehra papiga.



Foto 10. I korruse alt tuulutatav põrand



Joonis 5. I ja II korruse vahelagi



Foto 11. I korruse lagi



Foto 12. II korruse põrand

Katusvahelae konstruktsioon on analoogne: kehra papp, krohvilagi, mullalagi, papp ja saepuru.

Vahelaed on heas seisukorras, põrandalauad kuivad ja deformatsioonideta. Parkettpõrand elu- ja söögitoas ei ole loodis. Söögitoa laes on ulatuslik niiskuskahjustus pealasetsevalt rõdult läbijooksnud vee tagajärjel (foto 13). Avangu käigus selgus, et märg on ainult kehra papp ja seinas olev hall papp ning tapeet, selle all olev puit nii laes kui välisseinas on kuiv (foto 14).



Foto 13. Niiskuskahjustus söögitoa laes



Foto 14. Söögitoa välissein

Restaureerimisel tuleb vahelagede soojustamisele pöörata erilist tähelepanu, kuna see annab oluliselt juurde hoone soojapidavuse tõstmisele (välisseintes kasutatavad materjalid ei taga tõenäoliselt välispiirete vastavust energiatõhususe miinimumnõuetele). Esimese korruse põranda all jätta alles tuulutusvahe ja selle kohale paigaldada tänapäevastele nõuetele vastav (nt. ISOVERi poolt pakutud toodetest) süsteem. I ja II korruse vahelae juures on lisaks soojustamisele oluline ka heliisolatsioon. Kuna majal on madalakaldeline katus ja puudub pööning, siis võib katusvahelae ja katusekonstruktsiooni soojustamist käsitleda ühtsena.

3.4. KATUS JA SADEVEESÜSTEEM

Hoonel on madalakaldeline kelpkatus, mis on kaetud valtsitud tsinkplekktahvlitega. Katusekatte materjal ja värv on ehitusaegsed (foto 15). Katus toetub sarikatele löödud hõredale servamata lauast roovitusele, puuduvad täiendavad isolatsioonikihid. Ainsaks soojustuseks on katusvahelael paiknev 15 cm paksune saepurukiht (fotod 16, 17) .



Foto 15. Katus



Foto 16. Katuse soojustus



Foto 17. Katusekonstrukstioon

Katuse ja tema konstruktsiooni seisukord on võrreldes hoone muude osadega halb. Katust on aastate jooksul halvasti hooldatud. Kogunenud prügis (okkad, lehed, oksad) olev niiskus on põhjustanud rooste tekkimist, mistõttu valtsid pole enam piisavalt tihedad. Ühenduskohal korstna juures on vesi kahjustanud puidust konstruktsiooni (foto 18).



Foto 18. Niiskuskahjustus korstna juures

Eriti halb on olukord rõdu katusel, kus puuduliku hüdroisolatsiooni, vale konstruktsiooni ja pika aja jooksul kogunenud prügi koosmõjul on vesi rikkunud kogu allasuva söögitoa lae (vt. foto 13).

Tõenäoliselt ei piisa antud olukorras üksikute plekktahvlite väljavahetamisest. Kõige õigem on paigaldada uus katus, mis nii tehniliselt teostuselt, materjalilt kui mõõtudelt lähtub vanast originaalst. Korralikult tuleb läbi mõelda ja projekteerida soojustus, tuule- ja aurutõke. Kuna katusekalle on madal ja temperatuuride erinevustest johtuvalt võib tekkida vee kondenseerumine metalli sisepinnale, säilitada tuulutava vahet ja kasutada kihulist kivi- või klaasvilla. Koos katuse soojustamisega lahendatakse ka II korruse lae soojustamine (nt. mineraalvillaga laeroovide vahel). Rõdu puitkonstruktsioon tuleb täielikult eemaldada ning ehitada uus katus ja rõdu koos vajalike isolatsioonidega.

Koos katusega uuendatakse ka sadeveesüsteem, mis samuti on halvas seisukorras regulaarse hoolduse puudumise tõttu. Säilinud on ehitusaegsed vihmaveetorud ja –rennid (foto 19). Kogunenud praht on suunanud vee rennist mööda ja see on kahjustanud räästakarniise. Majandustiiva osas on puudu osa vihmaveetorust, hoone nurk on mädanenud. Olemasolevad vihmaveetorud pildistatakse, mõõdistatakse ja tellitakse nende alusel koopiad, mis paigaldatakse algsetesse asukohtadesse.



Foto 19. Säilinud sadeveesüsteem

Nii uus katus kui sadeveesüsteemi osad värvitakse (nt. linaõlivärviga) 2 – 3 aasta möödudes.

3.5. AKNAD JA UKSED

Hoonel on mitmesuguse kujuga aknaid. Esineb nii üheks, kaheks kui kolmeks raamiks jaotatud aknaava. Majandustiival on ümmargune aken, trepikojal kitsas püstine avatäide (foto 20). Funktsionalismile iseloomuliku nurgaakna saavutamiseks on aknad nihutatud hoone nurgale võimalikult lähedale (foto 21).



Foto 20. Trepikoja aken



Foto 21. Nurgaaken

Majandustiiva osa aknad on kaetud nn. ettejuhtunud materjalist raamide – klaasidega ning ei vasta algsele projektile. II korruse pesuruumis on säilinud omapärase mustriga klaas (foto 22).



Foto 22. Mustriga klaas II korruse pesuruumis

Akende seisukord on ruumiti erinev, osad raamid on pikka aega hooldamata. Puudu on üksikud klaasid, parandustöid on tehtud ebakvaliteetsete puitliistudega. Metallist hinged, sulused ja kremoonid on eri ajastutest ja eri tüüpi ning ei oma erilist väärtust.

Tööde käigus tuleb välised raamid võimaluse korral restaureerida ja tihendada, sisemised on lähtuvalt energiatõhususe miinimumnõuetest otstarbekas asendada uute klaaspakettidega.

Majal on säilinud ehitusaegsed uksed. Välisuks on aknaga ja metallkäsipuuga (foto 23), osad siseuksed nn. jääklaasidega (foto 24).



Foto 23. Välisuks



Foto 24. Siseuks

Kõik uksed restaureeritakse, lisatakse algses projektis ettenähtud pääs terrassile (söögitoast).

3.6. KORSTNAD JA AHJUD

1930. aastate lõpus olid Nõmme majad enamasti ahiküttega, kuna alternatiivseid variante (nt. gaas) siin veel ei kasutatud. Funktsionalistliku arhitektuuri ruumiprogramm lähtus korstna asukohast ja selle ümber paiknevatest küttekolletest. Nii sai ka Kuljuse 6 hoone ühe keskse korstna abil kütta nii tube, kööki kui vanniahju. Majandustiivas on teine korsten pesuköögi jaoks.

Säilinud on kõik glasuurpottidest ahjud ja pliit (fotod 25,26). Ahjud ja pliit on väliselt heas seisukorras.



Foto 25. Ahi ja soemüür



Foto 26. Pliit

Lähemal vaatlusel ilmnevad puudulikust hooldusest ja ebakorrapärasest kasutamisest tulenevad kahjustused eralduva pigi näol. Sellist küttesüsteemi ei tohi mingil juhul kasutada. Ka on korsten tugevalt amortiseerunud ja tuleohtlik (foto 27). Kõiki puudusi saab siin kindlaks teha ainult kogu süsteemi lahtivõtmise teel.



Foto 27. Korstna kahjustused

Elamu kaasajastamiseks viiakse see üle maaküttesüsteemile ning vajadus kõikide olemasolevate ahjude järele kaob. Õhuvahetus lahendatakse sundventilatsiooniga. Korsten asendatakse FIBO moodulkorstnaga, majandustiiva oma likvideeritakse. Plaanis on ehitada üks kamin-ahi, kasutades ära vanade ahjude lahtivõtmisel järelejäävaid korralikke glasuurpotte. Köögi pliidi taastamine sõltub hoone uuest ruumiprogrammist.

3.7. ELURUUMID JA TREPID

Eramu sisekujundus on teostatud tagasihoidlikus võtmes. Läbivaks motiiviks on tumepruunide dekoratiivribade kasutamine nii laes, seintel kui siseustel. Kehra papiga kaetud valgeks värvitud lagedel on vineeriribad (fotod 28).



Foto 28. Lae kujundus

Lagede katteks olev kehra papp on halvasti säilinud (niiskus-, pigikahjustused) ja tuleb enne vahelagede soojustamist eemaldada. Lõplikul viimistlemisel taastada lagede esialgne välimus, pildistades eelnevalt kõik säilinud mustrid.

Põrandakatteks on põhiliselt kasutatud lauda, elu- ja söögitoas tammeparketti (foto 29).



Foto 29. Tammeparkett söögitoas

Parketi taaskasutamine sõltub tema seisukorrast peale eemaldamist (enne soojustustööde tegemist). Põrandalauad on hästi säilinud ning neid saab restaureerida.

Ehitusaegse seinakujunduse näite (foto 30) põhjal saab viimistlust teostada ruumides, kus seinu ei kaeta tapeediga.



Foto 30. Krohvitud sein viimistlus

Hoones on hästi säilinud ehitusaegsed trepid: puittrepp elumaja osas ja kaks betoontreppi majandustiivas. Puittrepp koos trepikoja aknaga lisab vertikaalset mõõdet, hõlmates märkimisväärse osa hoone mahust. Käsipuud on siledete külgedega kumera vormiga tekitades trepile voolava joone (fotod 31,32). Trepid vajavad vaid vähest restaureerimist.



Foto 31. Trepi käsipuu



Foto 32. Trepp

Välitrepp on samuti E.Velbrile omaselt moekalt kumera nurgaga (foto 33) ning väärib säilitamist.



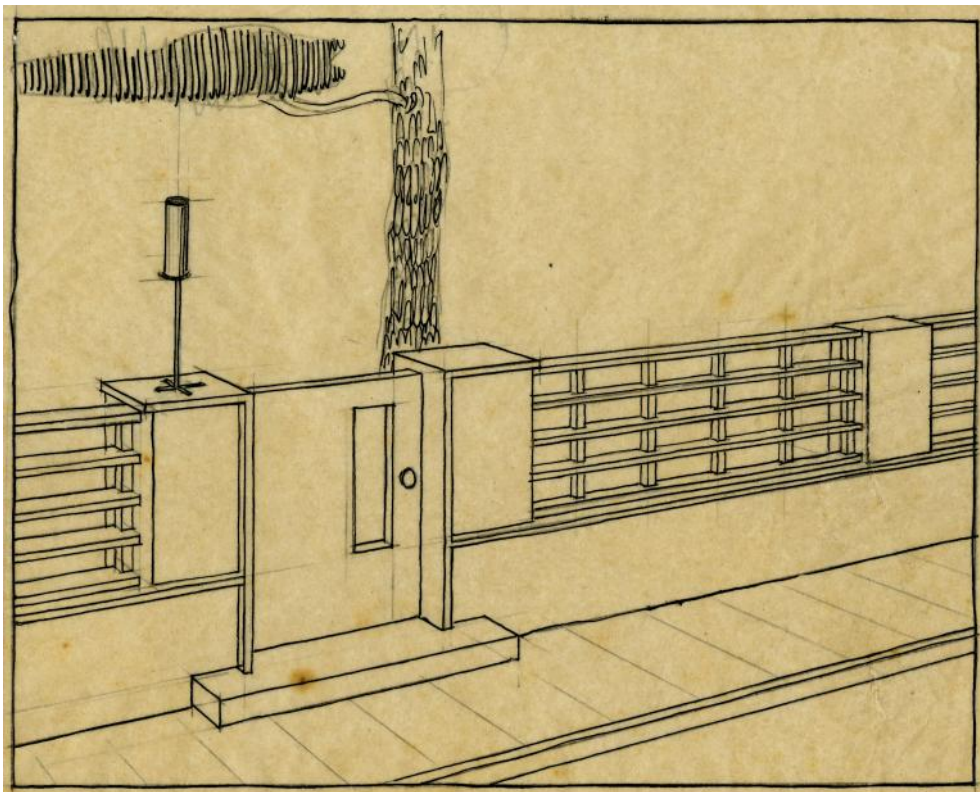
Foto 33. Välitrepp

3.8. HEAKORD JA HALJASTUS

Nõmmel pöörati 1930. aastatel tähelepanu krundi algse looduse säilitamisele. Funktsionalistlikele majadele ei lisatud üleliigseid detaile. Levinud olid looduslikust kivist laotud tugimüüridega terrassid, kus liivasele pinnasele rajati kiviktaimlad. Selline on aimatav ka Kuljuse 6 krundi tänavapoolses osas ja väärrib taastamist. Suured põlismännid ja nendele vastav alustaimestik välistavad kultuurmuruga haljastamist.

Restaureerimistöode käigus ehitatakse välja Edgar Velbri poolt kavandatud terrass ja pergola (vt. lisa 3), mis rikastavad hoone arhitektuuri ja loovad privaatse vabaõhuruumi.

Tänavalt piirab krunti 1,5 m kõrgune püstpuitpiire, mis pärineb tõenäoliselt 1970.aastate lõpust. Antud hoonega sobib ideaalselt E. Velbri poolt pakutud lahendus, kus kivipostid on kombineeritud puitlippidega (joonis 6).



Joonis 6. E.Velbri projekteeritud piirdeaed. Eesti Arhitektuurimuseum, E.Velbri arhiiv

4. KOKKUVÕTE

1930. aastatel Eestisse jõudnud funktsionalism tõi kaasa uue lähenemise suhtumises eluruumi. Maja pidi sobituma elanikuga ja tema vajadustega. Ruumiprogrammis lähtuti ratsionaalsusest. Toad pidid olema õhu- ja valgusrikkad ning köök paiknema eraldi, et tagada hügieenilisus. Seni siin levinud eraldiasetsevad kuurid ja abihooned ei sobinud enam kokku modernistlike seisukohtadega ning need lahendati koos elamu projektiga.

Eelpooltoodu põhjal võib väita, et Edgar Velbri poolt projekteeritud Kuljuse 6 eramu on hea näide tüüpilisest funktsionalistliku arhitektuuriga Nõmme majast. Siin on esindatud peaaegu kõik „kohustuslikud” elemendid, mis teostati Eestis 1930. aastate lõpul vastavalt siinsetele ehitustehnilistele oskustele: siledad seinapinnad, nurgaaknad, ümmargune aken, päikeserõdu, nurgal seotud abihoone.

Ühelt poolt, tänu minimaalsetele muudatustele on antud hoone tänapäevani säilinud autentsena. See võimaldab hinnata ehitusaegseid materjale ja töövõtteid. Teisalt on ebakorrapärane hooldus ja puudulikud remonditööd kahjustanud suuremal või vähemal määral maja erinevaid osi. Kuna olemasolevad konstruktsioonid on siiski suhteliselt heas korras, tuleb restaureerimistööl maksimaalselt ära kasutada kõik väärtuslik.

Kokkuvõtlik hinnang hoone seisukorrale ja ettepanekud probleemide lahendamiseks on toodud tabelis 1.

Oskuslikult taastatud vana maja on väärtus. Käesoleva töö autori eesmärgiks on, et Kuljuse 6 restaureeritud eramut võiks vaadelda kui üht Eesti funktsionalistliku arhitektuuriperioodi head näidet.

Tabel 1. Kuljuse 6 seisukorra hinnang ja ettepanekud restaureerimiseks

Hoone osa	Hinnang	Restaureerimisetpanekud
Vundament, sokkel	Hea	Hüdroisolatsiooni paigaldus
Seinad, välisviimistlus	Halb	Olemasolevate viimistluskihtide eemaldamine; majandustiiva uus sein; uus tuuletõke, soojustus, lubikrohv ja –värv
Vahelaed	Rahuldav	Kaasaegsetele energiatõhususnõuetele vastava soojustuse paigaldus
Katus, sadeveesüsteem	Halb	Algsest materjalist ja teostusviisist lähtuva uue katusekatte paigaldus koos puuduvate isolatsioonimaterjalidega; sadeveesüsteemi asendamine
Aknad, ukсед	Rahuldav	Välimiste raamide restaureerimine, sisemiste asendamine klaaspakettidega
Korstnad, ahjud	Avariiline	Uus korsten ja kamin-ahi, kasutada ära säilinud glasuurpotte
Trepid, siseviimistlus	Hea	Laudpõrandate ja treppide restaureerimine
Heakord	Rahuldav	Uue piirdeaia rajamine

5. KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Eesti Arhitektuurimuuseum. Edgar Velbri arhiiv: F. 14, n. 1, s. 354.

Tallinna Linnaplaneerimisameti Arhiiv. Kuljuse 6.

Aaslava, Elli. Moodne kodusisustus: juhiseid ja pilte. Tartu: Eesti Naine, 1932.

Jürgenson, Leo. Elamu soojapidavus. Tartu: Tartu Eesti Kirjastus, 1942.

Kalm, Mart. Edgar Velbri 1902-1977. Tallinn: Eesti Kunstimuuseum, Eesti Arhitektuurimuuseum, 1993.

Kompus, Hanno. Moodne kodu: lugemik kodu korraldajaile. Tallinn: Ühiselu, 1932.

Funktsionalistlik maja. Eramu ja väike kortermaja. Koostajad Monika Eensalu ja Tallinna Kultuuriväärtuste Amet. Tallinn: Tallinna Kultuuriväärtuste Amet, 2011.

6. LISAD

Normanni elamu kavand
 Lille lán Nr. H. kinn Nr. 934.
 puust katuseplekist.

Omaniku allkiri *M. Kõnnu*

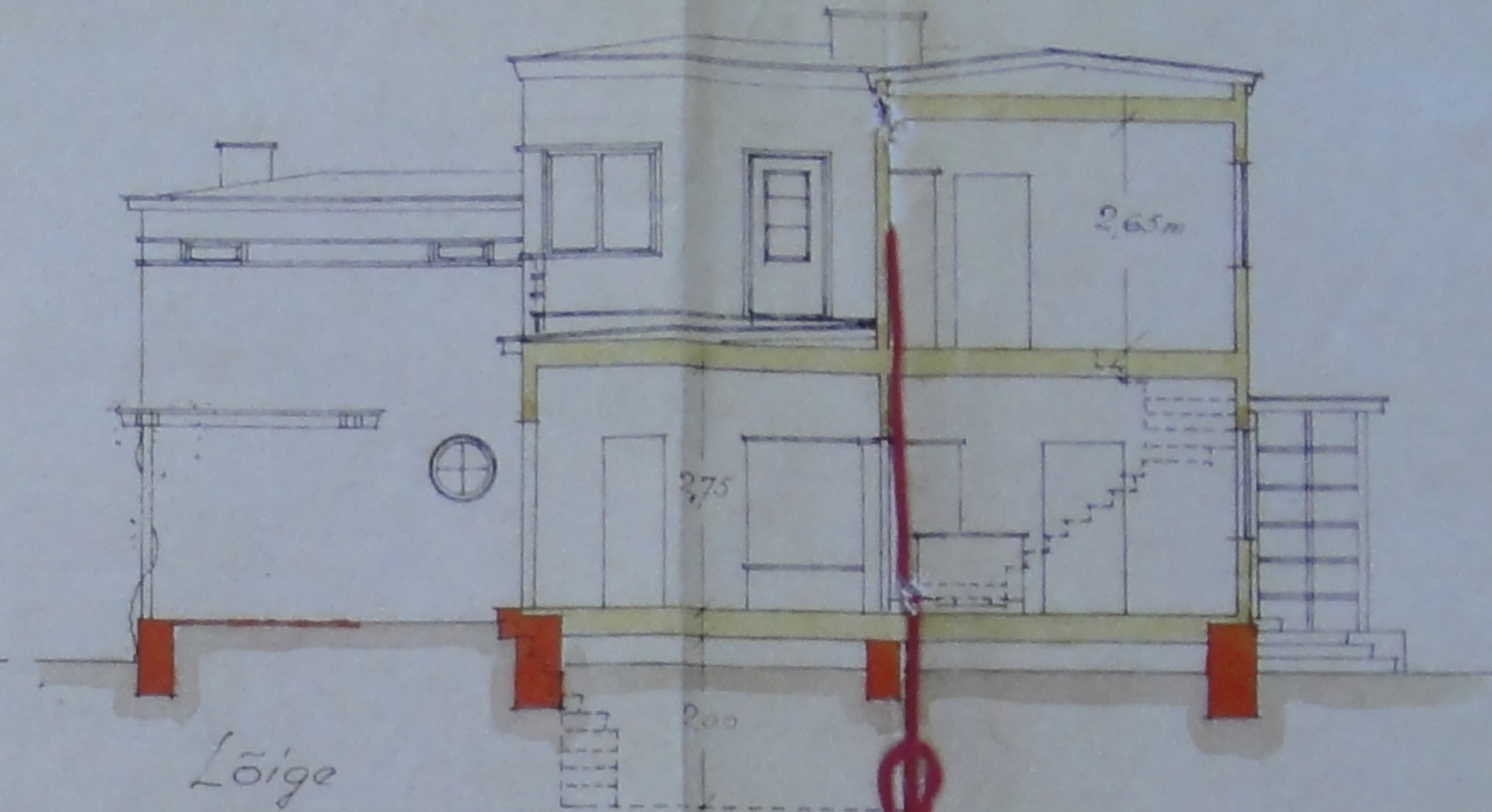
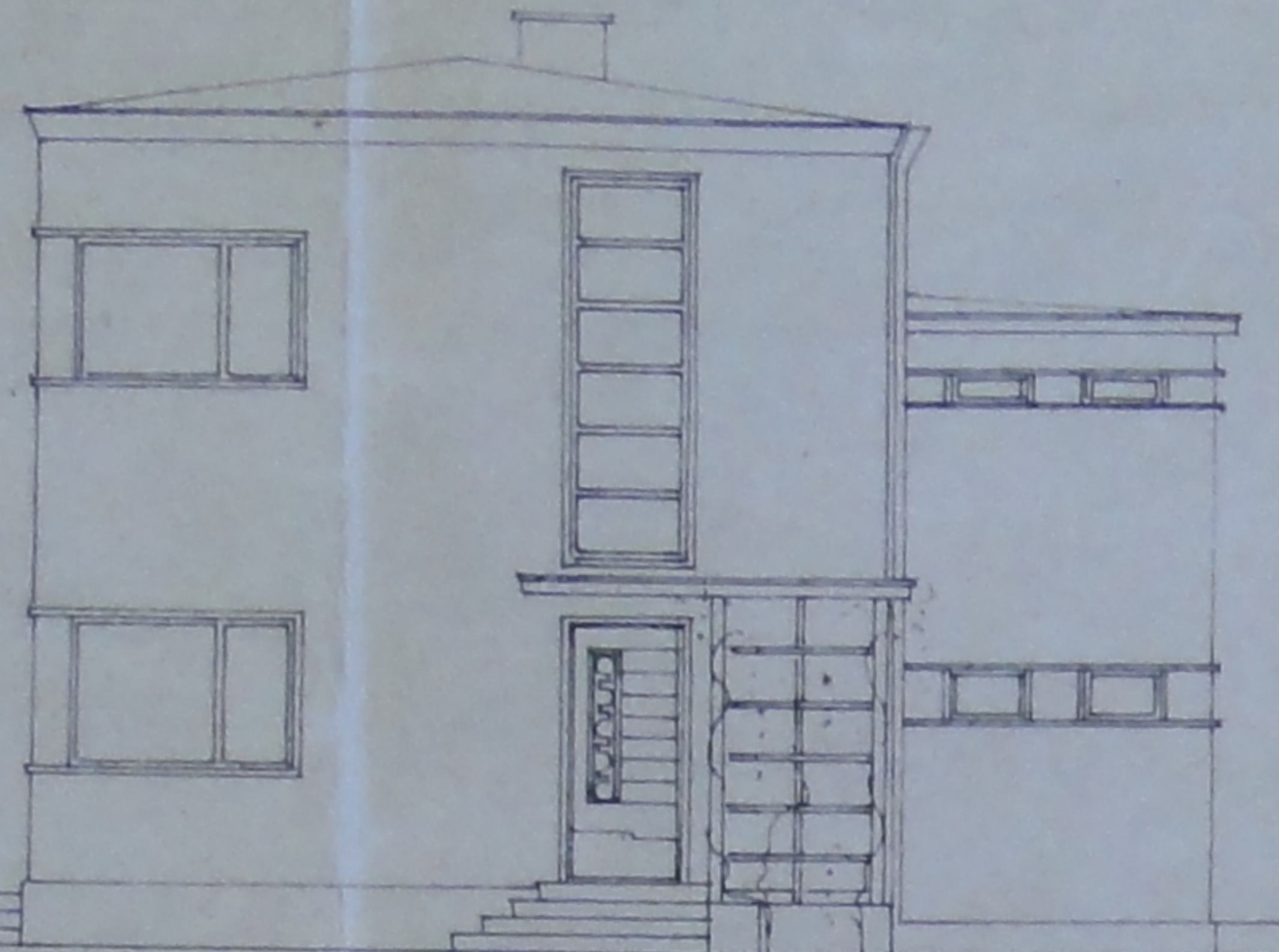
liploos
 M. 1:1000
 Käesolev projekt on ehitus-
 osakonna poolt läbi vaadatud
 ja vastuvõetavaks tunnistat-
 tud. Töö loetakse võrd-
 vastutusega loojate vahel.
 "2" märk. 1937 a.

Loode Lille lánavalt

F. Uudevald
 Linna arhitekt

Nõmme Linnavalitsuse
 otsus 3. III 1937 a.

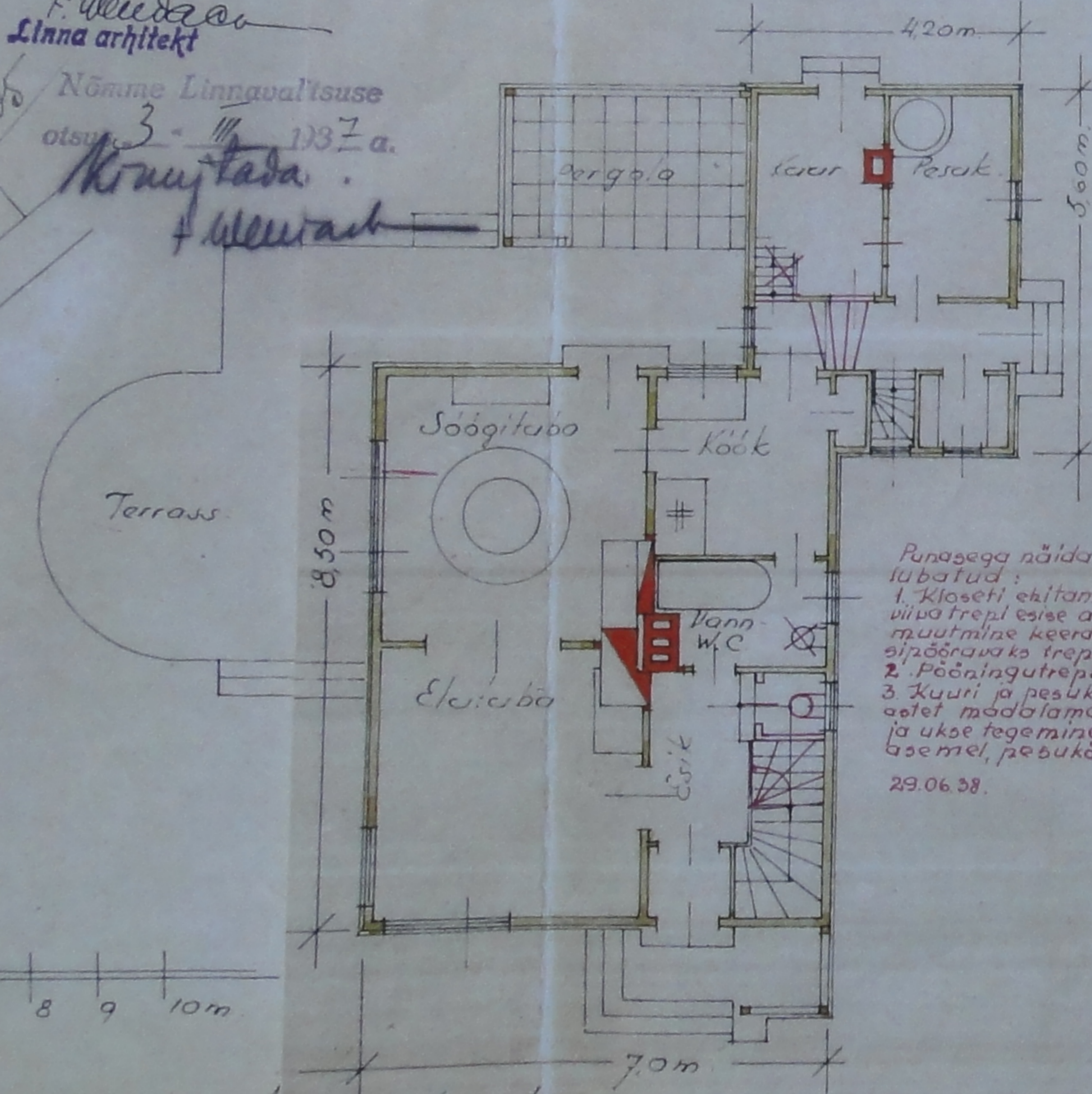
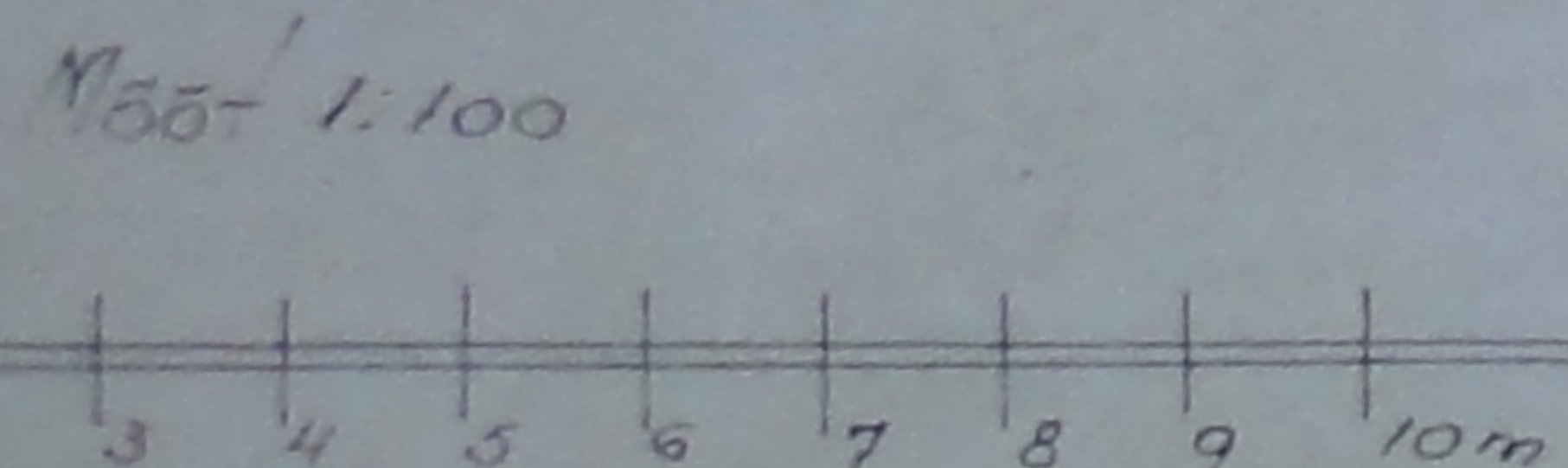
Kõnnu
Uudevald



Raiskvee koored
 M. 1:50.

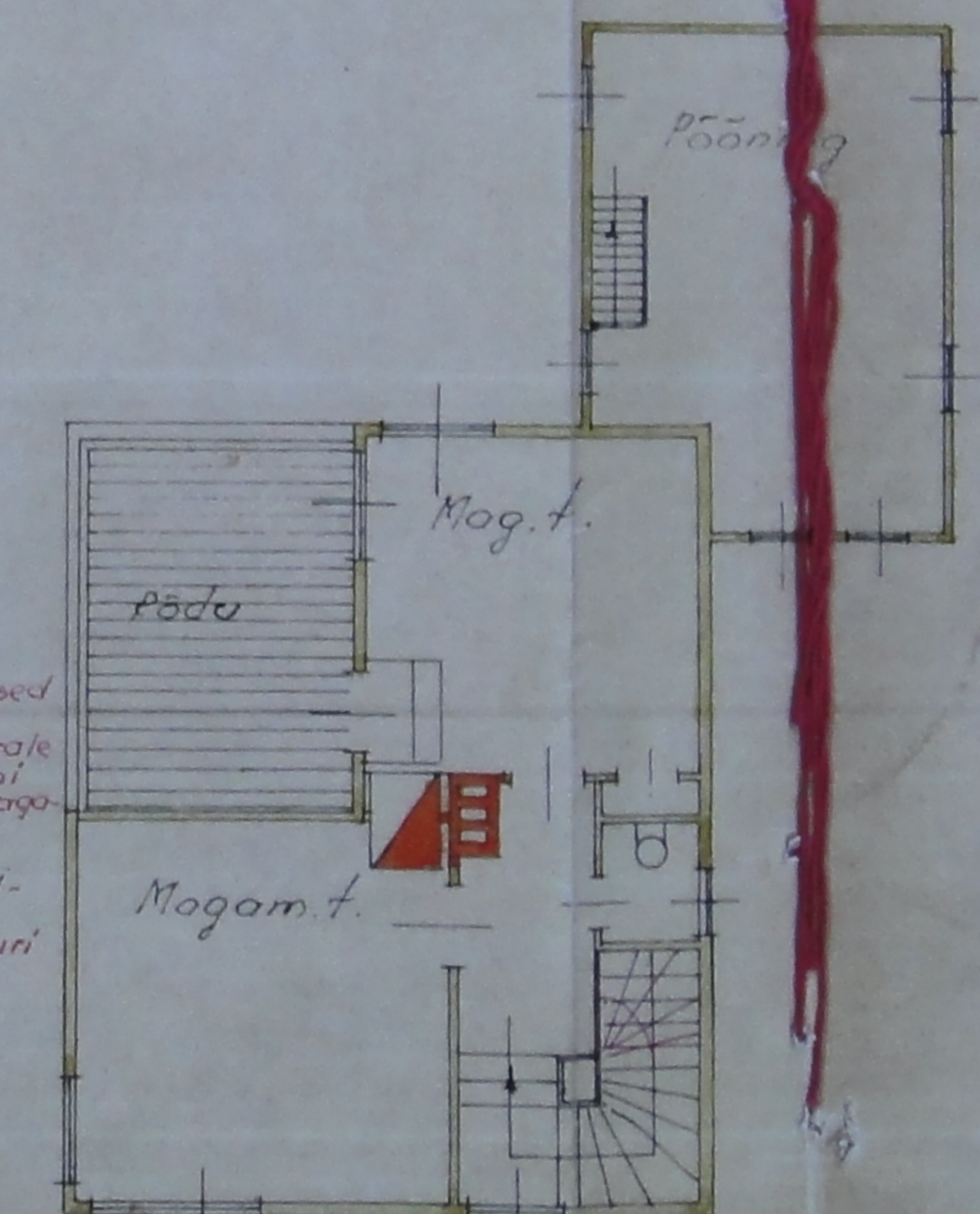


Originaalst 1 kr. eest
 tempelmars täpsitud
f. Kõnnu

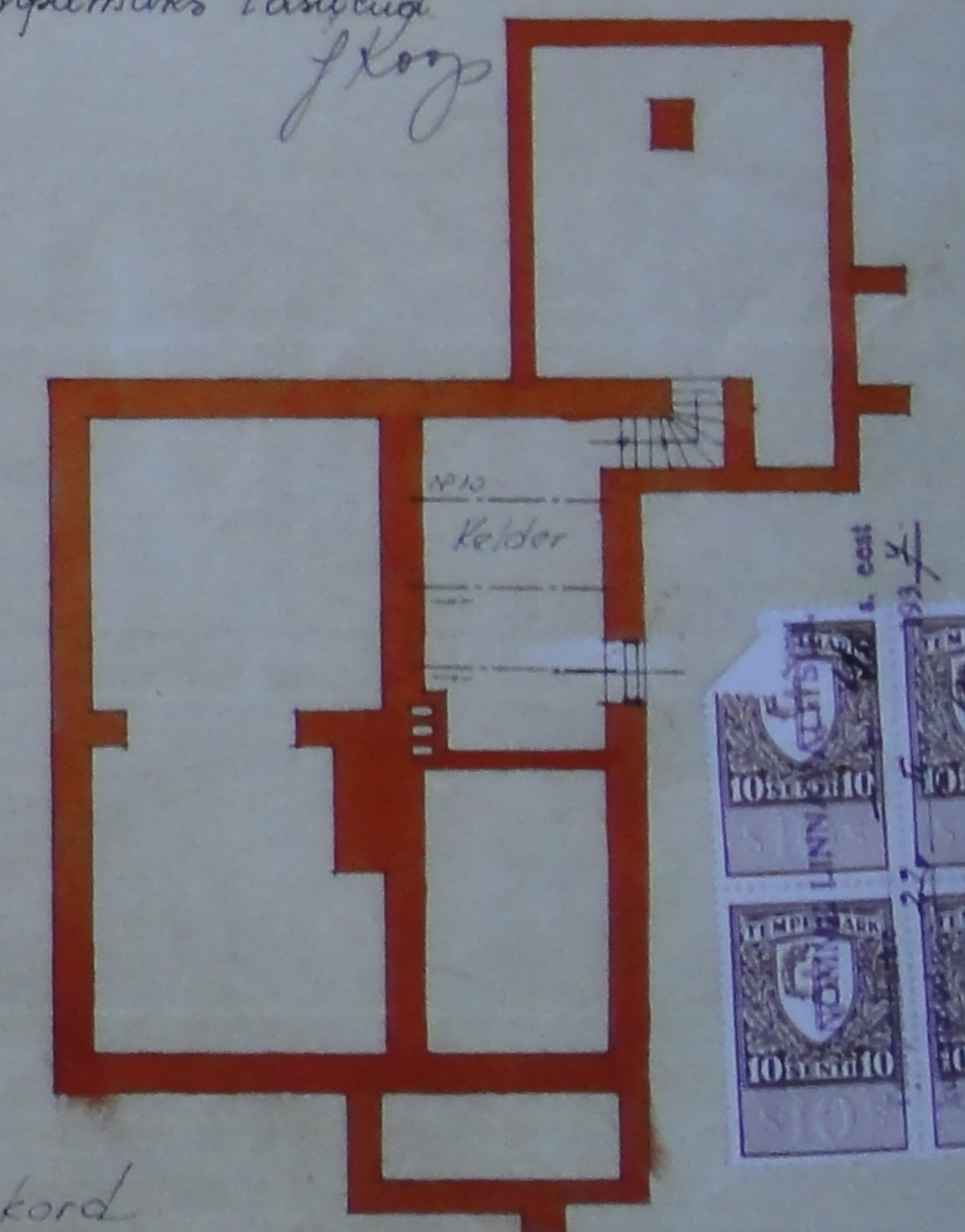


Punasega näidatud parandused
 lubatud:
 1. Kloseti ehitamine teisele korrale
 viiva trepi esise asemele ja trepi
 muutmine keerdistmelega taga-
 siirdraava ks trepiko
 2. Pööninutrepit ärajätmine
 3. Kuuri ja pesuköögi nelj trepi-
 aetet madalamaks taskmise
 ja ukse tegemine esikust kuuri
 asemel, pesuköögiot kuuri.
 29.06.38.

H. Jellu



Elaminekord



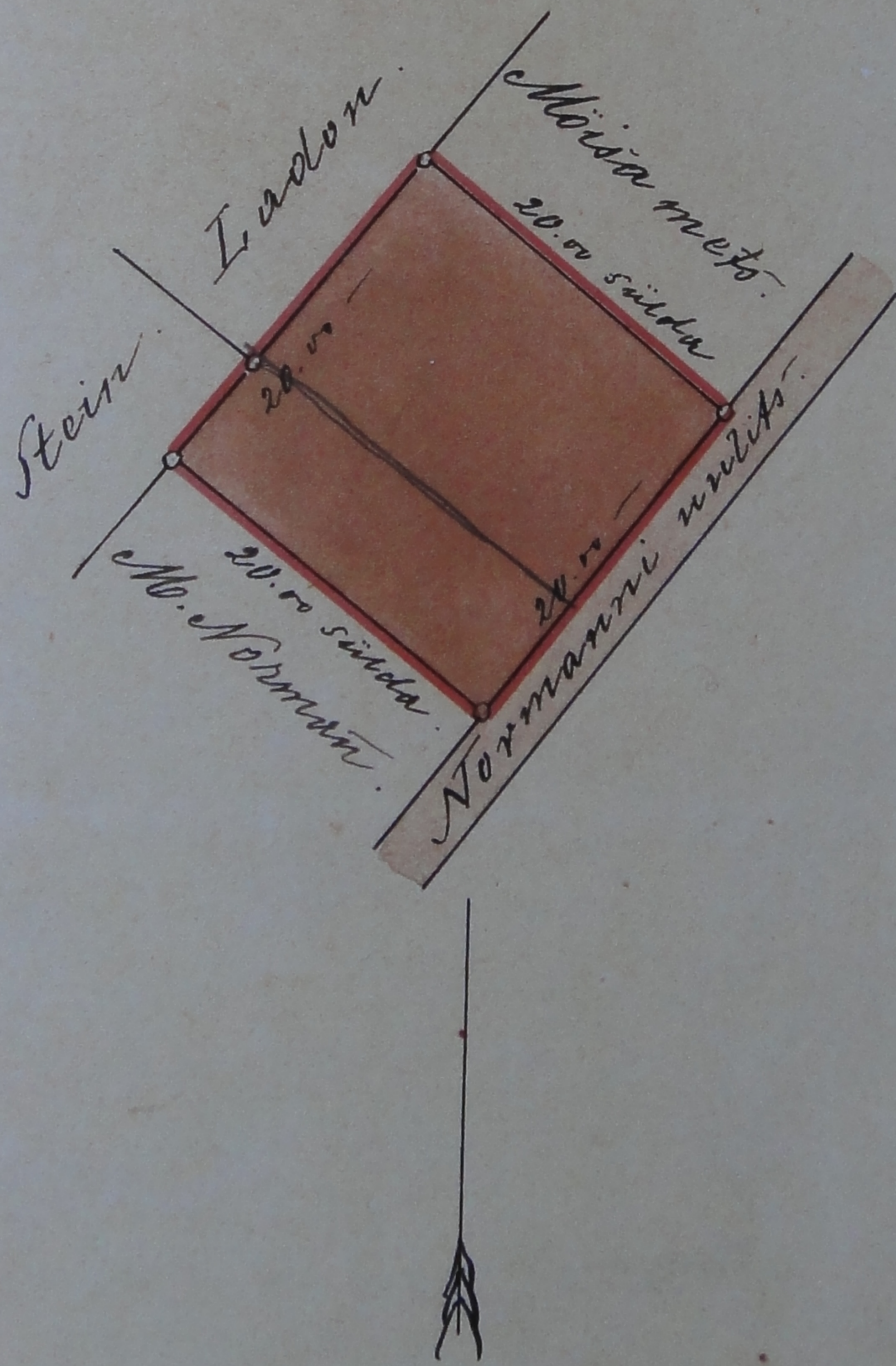
Keldrikord



J. Linnarivi arh. J.K.

Kaart ühest maatükist Nõmmel, ära-
lahutatud Jälgimäe mõisa metsast,
Harju maakonnas, Eestis. Suurus 400-
ruutsülda.

1922. A. 21 p 140



Tallinas, 1922nd aastal.

A. Falkenberg

wannutatud, mõisametja

9
7
5
3
1

Handwritten scribbles and signatures on a grid background.

Nõmme Linnavalitsusele

Nõmme

Richard ja August Normann'ite
volitusel ja Marie Normanni
enese, elukoht Nõmmel, Öie
tän. N^o23,

20
21
1928
August

P a l v e

krundi pärisomanduseks ostmise asjas

Rendilepingute põhjal 8. juulist 1926a. N^o43, 44, 45
on minule ja mu volitajatele renditud krundid Nõmmel,
Lille tän. N^o46/II - Marie Normannile, N^o46a/II - Richard
Normannile ja N^o45/II - August Normannile, missuguseid
krunte igäuks meist pärisomanduseks osta tahab.

Nõmmel, 21. mail 1928a.

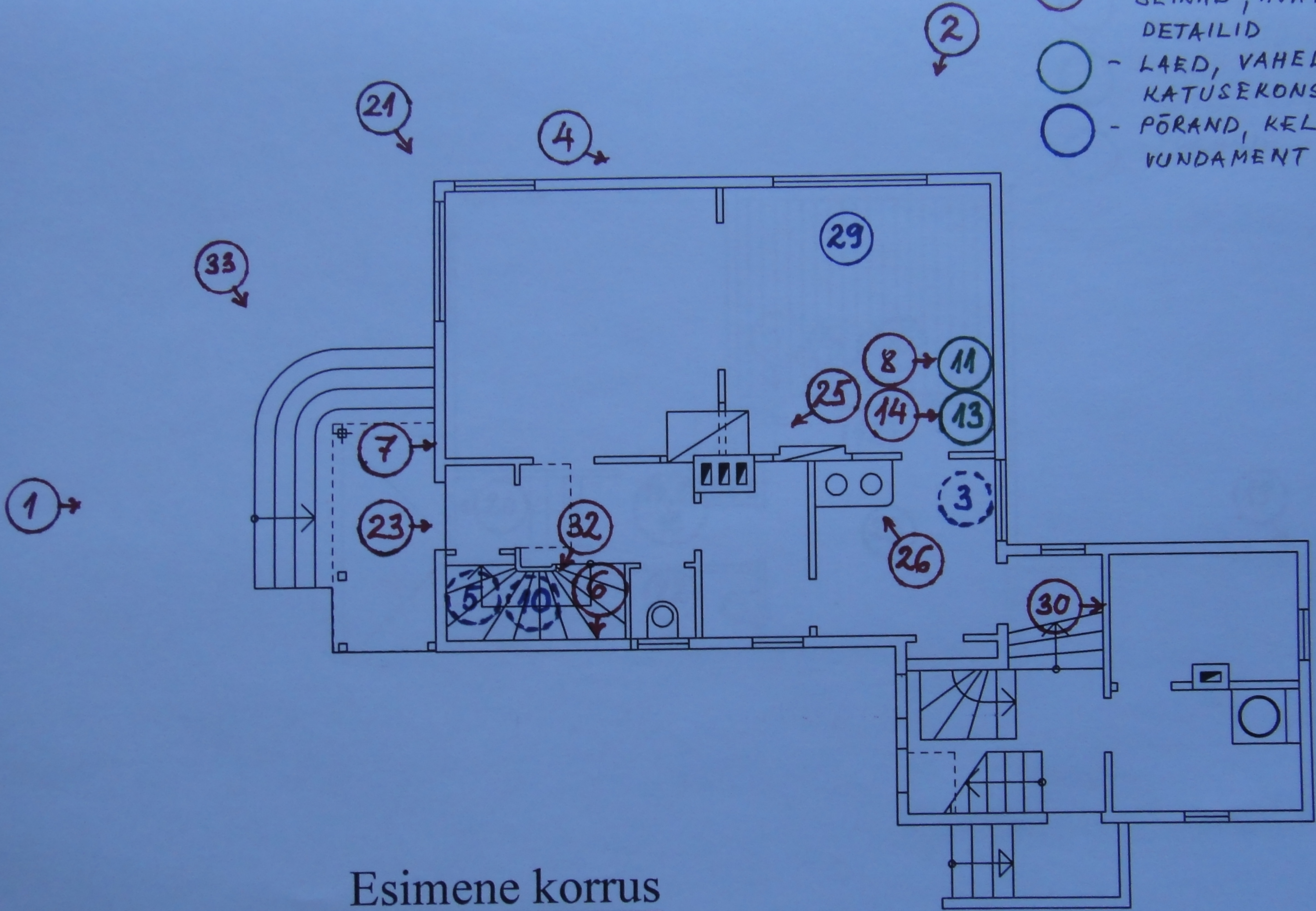
August ja Richard Normann'ite
volitusel ja ise enese eest

Marie Normann

*Tasane käsim
ühine plaan
2/5 30
määr*

*Marie Normann
35 kasub
22 + 20
R*

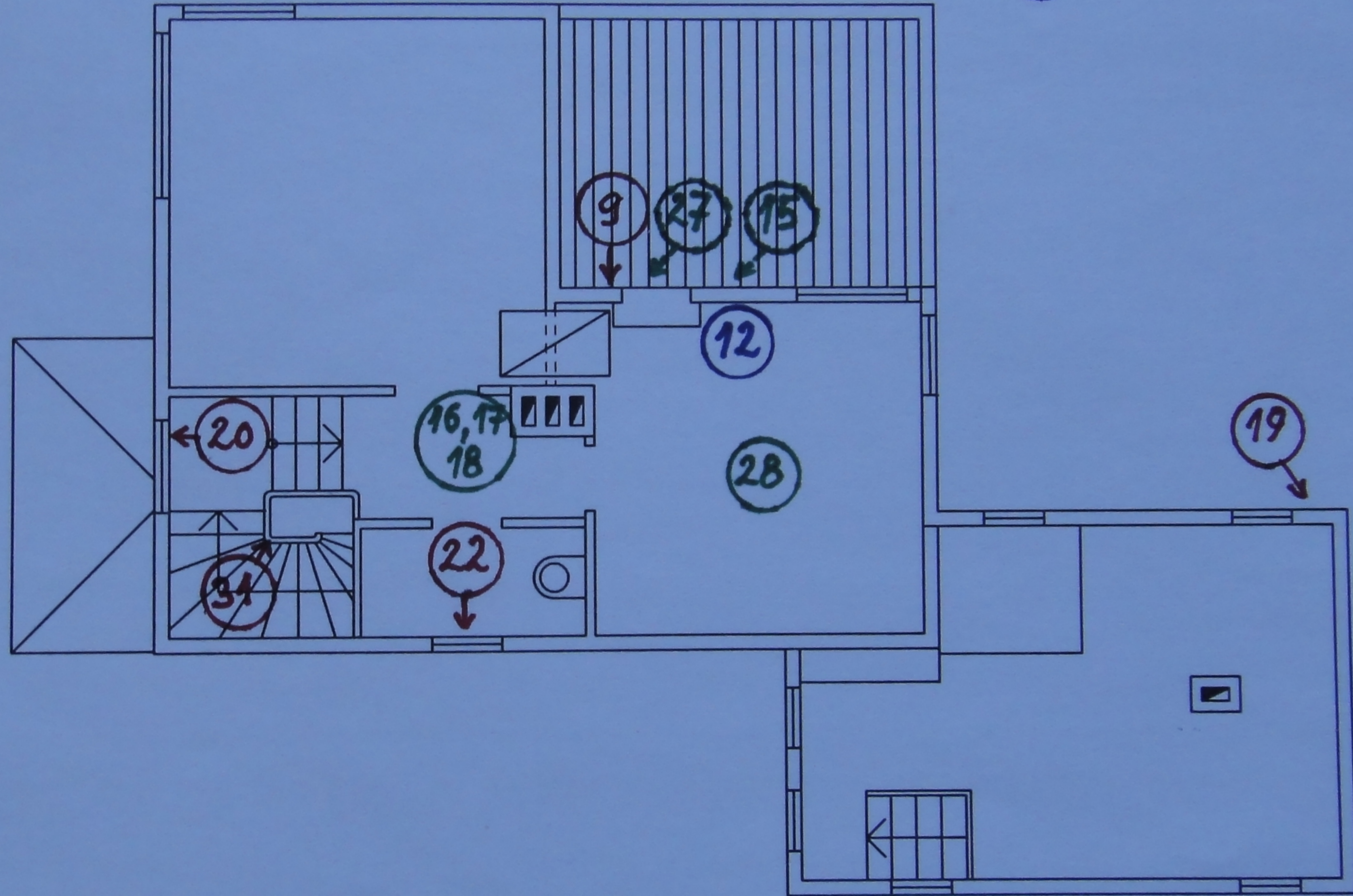
- - SEINAD, AVATAITED JT. DETAILID
- - LAED, VAHELAED, KATUSEKONSTRUKTSIOON
- - PÖRAND, KELDER, VUNDAMENT



Esimene korrus
M 1:100

LISA

- - SRINAD, AVATAITED JT. DETAILID
- - LAED, VAHELAED, KATUSEKONSTRUKTSIOON
- - PÖRAND



Teine korrus

M 1:100